

Drietrapsdidactiek

Een interview met Tim Huijgen

Tim Huijgen is vakdidacticus geschiedenis aan de RUG en docent geschiedenis op het Stadslyceum in Groningen. Hij promoveerde in 2018 op onderzoek naar contextualiseren als onderdeel van historisch redeneren.

Op hogescholen en universiteiten wordt steeds meer vakdidactisch onderzoek verricht. Wat is het nut van dit soort onderzoek? Wat kunnen leraren geschiedenis met de resultaten in de klas? Welke lessuggesties levert het onderzoek op? In deze derde aflevering is het woord aan vakdidacticus en docent geschiedenis Tim Huijgen.

Hanneke Tuithof is vakdidacticus geschiedenis aan de UU en lector didactiek van de gam-mavakken bij Fontys.

Wat is volgens jou het nut van vakdidactisch onderzoek?

Mijn favoriete definitie van vakdidactiek is hoe het schoolvak de hoofden en harten van leerlingen raakt. Daar zou wat mij betreft vakdidactisch onderzoek zich op moeten richten. Het gaat dus om de relevantie van het vak en hoe de leerlingen het vak leren. Dat kun je op allerlei manieren onderzoeken, kwalitatief en kwantitatief, maar uiteindelijk wil je dat via vakdidactisch onderzoek inzicht wordt verkregen in hoe leerlingen geschiedenis leren.

Wat is je kijk op het vakdidactische onderzoek naar kennis en gedrag van docenten?

Dat is ontzettend belangrijk. Vakdidactiek gaat ook over de interactie tussen leerstof van het schoolvak, de docent en de leerling. In mijn eigen onderzoek heb ik gekeken naar hoe leerlingen contextualiseren en daarbij hoort ook het docentgedrag en de kennis. Ik werk nu met een groep docenten die lesmateriaal uitwerken naar aanleiding van mijn drietrapsraket (zie figuur 1). Zij werken lesmateriaal uit

Contextualiseren is belangrijk bij een onderwerp als de heksenvervolgving. Verbranding van een heks in Willisau (Zwitserland), 1447.

bij verschillende tijdvakken om met leerlingen te contextualiseren. Dit materiaal verschijnt nog dit kalenderjaar als digitale bundel bij het Expertisecentrum Vakdidactiek Noord.¹

Wat is voor jou de aanleiding geweest om je promotieonderzoek naar contextualiseren te doen?

Dat waren mijn eigen leerlingen. Zij vonden het vaak moeilijk om de historische context te begrijpen. Mijn leerlingen vonden het lastig dat

Tim Huijgen

een begrip als handel in het ene tijdvak iets anders is dan in een ander tijdvak. Contextualiseren is daarvoor een oplossing, het is een middel om historische verschijnselen te verklaren en te komen tot historisch redeneren. Denk aan heksenvervolgingen of het vechten op leven en dood door gladiatoren. Deze

verschijnselen kun je niet begrijpen zonder ze in de historische context te plaatsen.

Wat is contextualiseren eigenlijk?

Leerlingen vormen of construeren een historische context en voorkomen daarmee presentisme bij het verklaren van het verleden. Presentisme bij leerlingen is niet erg, maar het moet historisch redeneren niet in de weg zitten. Contextualiseren is niet het goedpraten van historische verschijnselen, maar draait om het kunnen verklaren van wat er gebeurd is. Contextualiseren is een noodzakelijke stap voor historisch redeneren. Het vormt als het ware een vertrekpunt voor het historisch redeneren, want zonder rekening te houden met de context kun je geen goede argumenten geven of bronnen interpreteren. Contextualiseren kan tevens helpen om maatschappelijke debatten constructiever te laten verlopen. Als je de achtergronden van iemand kunt construeren, kun je meer tolerantie en begrip bereiken.

Hoe verhoudt contextualiseren zich tot standplaatsgebondenheid?

Er is een zeer nauwe relatie, want door te contextualiseren houd je rekening met de standplaatsgebondenheid van een persoon. Standplaatsgebondenheid gaat echter vaak over een persoon, maar contextualiseren kan ook gaan over oorzaken, gevolgen, ontwikkelingen en bronnen.

Gebruik je zelf de uitkomsten van je onderzoek ook in de lerarenopleiding?

Ja, bij onze opleiding geef ik colleges over contextualiseren. De studenten herkennen de voorbeelden van presentisme.

Ze werken met de meetinstrumenten in de klas om het niveau van leerlingen in kaart te brengen en ze gebruiken de drietrapsdidactiek. Vaak nemen studenten contextualiseren ook als thema bij het uitvoeren van hun onderzoek, omdat ze dit een belangrijk en relevant onderwerp vinden in het geschiedenisonderwijs.

‘Contextualiseren is een middel om historische verschijnselen te verklaren en te komen tot historisch redeneren’

Gebruik je de uitkomsten van je onderzoek in je eigen klas?

Via een onderwijsleergesprek trigger ik het presentisme van leerlingen: ‘Is dat niet belachelijk? Waarom hebben ze elkaar niet gewoon gebeld?’ Daarna laat ik ze de historische context vormen en herkennen, waarna de leerlingen er weer opnieuw naar kijken. De drietrapsraket is automatisme geworden in mijn eigen lessen. Soms laat ik mijn leerlingen bewust een andere standplaats innemen. Hoe geeft

een Spaanse docent geschiedenisles over de Nederlandse Opstand?

Wat zou je docenten geschiedenis nog meer aanraden?

Dat het goed is om leerlingen expliciet te leren hoe ze moeten contextualiseren. Het stappenplan en het voordoen van hoe je moet contextualiseren kunnen hierbij helpen. Maak daarnaast gebruik van het presentisme van leerlingen als ingang om leerlingen te leren contextualiseren. Een andere tip is om de leerlingen twee tijdvakken te laten maken. Een met grote ontwikkelingen en daaronder een tweede tijdvak met de concrete en persoonlijke gebeurtenissen, en dan verbanden laten leggen.

Hoe moet volgens jou het curriculum van geschiedenis eruitzien?

Er moet meer vrijheid voor scholen en docenten komen bij de invulling van het curriculum. Je hebt verder een goed functionerend referentiekader nodig om historische vaardigheden mee te kunnen oefenen. Het huidige referentiekader van tijdvakken en kenmerkende aspecten is te zeer een doel geworden en geen middel, zoals het was bedoeld. ■

■ Het Expertisecentrum Vakdidactiek Noord is een initiatief van de Lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen. Het EVN biedt vakdidactische professionalisering voor docenten in het voortgezet onderwijs. In de toekomst is het onderzoek te vinden via: www.rug.nl/gmw/lerarenopleiding/professionalisering/geschiedenis/.

Figuur 1. De drie fasen van de didactiek (Huijgen, 2018).

Drietrapsdidactiek

Het presenteren van een gebeurtenis die leerlingen vreemd vinden, is de eerste stap, bijvoorbeeld dat sommige mensen in Groningen pas in de jaren 1950 een woning met douche kregen. Nadat dit met de leerlingen is besproken, volgt in de tweede stap de constructie van de context: hoe waren de woonomstandigheden in de stad Groningen in 1950? Wat waren toen de wetten, waarden en normen? Was er welvarendheid of juist veel armoede? Nadat een historische context is gecreëerd, wordt in de derde fase nogmaals dezelfde gebeurtenis centraal gesteld. Kunnen leerlingen, op basis van de gecreëerde context, nu wel de gebeurtenis verklaren? Deze aanpak is motiverend voor leerlingen en docenten, omdat er bewust ‘historische spanning’ wordt gecreëerd.

1. Presenteer een gebeurtenis die leerlingen 'vreemd' vinden

2. Creëer met de leerlingen een historische context van deze gebeurtenis

3. Blik met de leerlingen terug op de gebeurtenis